

ר' עזרא דניאל שבט

כרמי צור

תשלום לרי"ף על מסכת שבת פרק ט

בגניזה הקהירית, נמצאו חמש דפים שלמים¹, בהם מצאנו לראשונה תשלום לפירוש הרי"ף על שבת פרק ט', מה שהיה חסר עד כה. כל הדפים הם שרידים מכתב יד אחד².

מתוך עיון בכת"י נראה שהמחבר הוא בן דורו של ר' אברהם בן הרמב"ם, שכן הוא מזכיר את הרמב"ם בברכת המתים, אך את בנו ר' אברהם הוא מזכיר ללא ציון.

שנים מהדפים כבר פורסמו³, ומיד עם פרסומם גילו החוקרים שמאמרים המופיעים כאן נעתקו לפירוש ר' פרחיה בן נסים⁴, אף הוא בן דורו של ר' אברהם בן הרמב"ם⁵.

מטרת החיבור

בראש החיבור, מגן המחבר את מטרתו. קשה לקרוא את חלק זה של הדף, רובו מחוק. לכך קשה להסתמך עליו. אך יש מקום לקרוא: "אתחיל ל[ה]שלי[ם].. מסכת [שבת בסייע]תא [ד]שמיא שהר[י] [סיימנ] חציה הראשון [ב]פרק המוציא [י]ן ואת[ח]י ל[.] החצי האחרון [ב]רק אמ' ר' עקיבא". כלומר מטרת החיבור היא להשלים את מאמרים סביב המשניות שהרי"ף לא חיבר להם הלכות מהגמרא, החל בסוף פרק ח ובהמשך, שבעת ההלכות שבראש פרק ט.

בדפי החיבור ששרדו, מביא המחבר את דברי הגמרא שבע פעמים כדי לפרש את המשנה. זאת כדרך של מפרשי הרי"ף (ופירוש המשנה לרמב"ם) המניחים שאין גמרא פתוחה לפני הלומדים, כ-אם המשנה בלבד (או הרי"ף שלא הביא גמרא למשניות אלו). לכן כשמביא ומפרש גמרא שאינו ברי"ף, מודיע על כך בתחילתה. וכן במאמר הנספח בסוף החיבור, המחבר מוסיף מודעה בסופה, מעין התנצלות, כדי להסביר מדוע מוצדק לחרוג מתפקידו ולפרש גמרא שאינו ברי"ף: "וראוי לכתוב זה אחר משנת מנין לפולטת וכו'". כלומר אם היה הלכות הרי"ף להלכות שבתחילת הפרק, היה ראוי לסדר שם גמרא זו. ואין המחבר בא אלא להשלים את החסר ברי"ף.

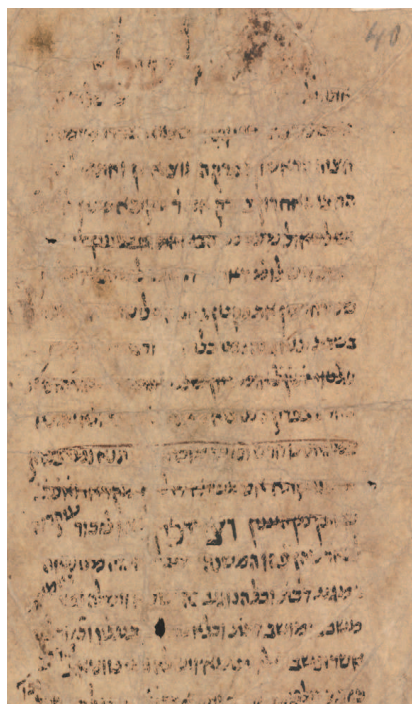
1 תודתי לר' עדיאל ברויאר שהעיר לי על הדפים הנוספים, ועל הערותיו המחכימות.

2 מידות 23.5X14.5 ס"מ (פרט לדף 5 שנחתך הגליון השמאלי, רחבו רק 12 ס"מ), 20 שורות לעמוד.

3 דף 5, האחרון, יצא לאור ע"י ר"א שושנה, כנספח לפירוש ר' פרחיה בן נסים, הוצאות אופק, תשמ"ח, עמ' 321-323. דפים 5 ו-2 פורסמו בשיטת הקדמונים שבת א, תשמ"ז, קלז-קלט; שיטת קמאי מס' שבת תשס"ח, חלק ב. אמנם רבים הן טעויות ההעתקה וההשמטות, ומעתה שהתבררנו לצילומים איכותיים באתר של פרויקט פרידברג, הם ראויים לקריאה מחדש.

4 שושנה שם, בהקדמה. והרב יצחק ישעי' וייס, "שרידים מפירוש רבינו פרחיה לרי"ף יבמות", צפונות י (טבת תשנ"א), עמ' יא-טו.

5 בקטע גניזה (מוצרי II, 143.2), יש איגרת בכת"י של ראב"ם אל קהילת בילביס (מצרים) הממוענת אל: "הדיין הנכבד... מרנ'... רוב פרחיה החכם המבין".

כבר ראינו קשר בין קהל צרכני פרשנות המשנה, לקהל צרכני פרשנות רי"ף, הן באירופה והן במזרח⁶. ואכן המחבר מגלה לנו שזאת קהל היעד שלו, ה"קוראים בהלכות הרב", היינו הרי"ף. וזה לשונו: ולא האר[כנו] בשיקלא דגמרא כדי שיהיה קרוב לדעת הקורא בהלכות הרב ז"ל.

מקורות החיבור

המחבר אינו מזכיר את הרמב"ם בשמו, אך יש דמיון בכמה מאמרים לפירוש המשנה להרמב"ם. יתכן שפירוש רש"י עומד לפניו, אך אינו פירוש המוכר לקהל שלו, שכן מביא פירושו בלשון "ראיתי מי שמפרש", ויש עוד מקומות שפירושו קרוב לרש"י, אך בלשון אחר.

מקור המוזכר בשמו (דפים 1 ו-5) הוא ר' יהוסף בן פלטוי, המוכתר כאן בברכת זצק"ל. המחבר מצטט ממנו בלשון הווה: "אומ[ר], מפרש". חכם זה מוזכר עשרה פעמים בפי' ר' פרחיה, כמעט כולם פירושי מילים. ר' יוסף מביא גם תשובה לר' נחשון גאון ופירוש לר' שרירא גאון. במסעות בנימין מטודלה מוזכר בין חכמי דמשק (מהד' שצ"ג עמ' פח): "רבי יוסף אבן פלאת סוד הישיבה"⁷. מסעו נערך באותם שנים שהגיע הרמב"ם למצרים. אך אין בכך זיהוי ודאי עם ר' יהוסף בן פלטוי.

בחיבור מובא גם פירוש בשם "הראשונים" והוא דומה לפירוש רש"י, אך לא בהכרח ממנו. וכן במאמר שנספח לסוף הפרק, הביא פירוש ר' אברהם בן הרמב"ם בלשון "לרב הגדול בישראל הרב רבינו אברהם בר הרב הגדול רבינו משה בעל החיבור מנוחתו כבוד".

החידושים העיקריים שבפירוש:

1. המחבר לוקח את דברי הרמב"ם (הילכות שאר אבות הטומאה ה: יא) הקושר את טומאת פולטת שכבת זרע לטומאת נדה, שמטמא אע"פ שלא יצא, ומחדש על פי זה שמטמא בהרגשה כמו נדה.
2. המחבר מביא גירסא הפוכה של ספרא זבים פרק ו, ומציע פירוש לדרשה שם.
3. מדרש הלכה שאינו מוכר לנו ממקור אחר: איש כי תצא וכו' פרט לקטן.
4. וכן מדרש שמוכר לנו רק מלשון הרמב"ם: "מה דמה מטמא בפנים.. אף שכ"ז וכו'".

6 ראה מה שהעלנו במאמר: 'לימוד המשנה בין הראשונים, לאור הממצאים בפירושים סביב הלכות הרי"ף', עלי ספר יט, תשס"א, עמ' 49-67.

7 ראה י' תא-שמע, כנסת מחקרים כרך ד, פרק רביעי – חכמי חלב, עמ' 34.

הפיסוק אינו במקור. פרט לנקודה, המצינת סוף משפט, שנמצאת במקור. כל מה שבין [סוגריים מרובעים] קשה לקרוא בכתב היד, והיא קריאה משוערת.

תשלום לר"ף שבת פ' מ'

CUL L&G⁸ Talm I 94

דף 1א (עמוד השער ריק)

ב1

[בשם ה' א]ל עולם

אתחיל ל[ה]שלי[ם] ..

מסכת [שבת בסייע]תא [ד]שמיא שהר[י] [סיי]מ[נו]

חציה הראשון [ב]פרק המוציא [יי]ן⁹ ואת[חי]ל [..]

החצי האחרון [ב]רק אמ' ר' עקיבא מנין ל[ע"ז וכו']

[וי]ש לשאול¹⁰ מפני מה הביא התנא ענינין אלו [במס']

[שב]ת, ויש לומ' דא[ידי דבאע]י למיתנא [מניי]ן

שמרח[י]צין את הקטן¹¹ ביו[ם] השלישי¹² [שחל להיו]ת¹³

בשבת תנא גבה נמי כל[הו מניי]ן¹⁴. ורבי' [יהוס]ף בן

8 אוסף קטעי גניזה רבים וחשובים שאספו האחיות Lewis and Gibson, שהוחזק עד עתה במכללת ווסטמינסטר שבקמברידג', שם קוטלג בתיאורים מפורטים בידי א' הורביץ. ולאחרונה הועבר לאוסף הכללי של גניזת קמברידג', ולכך קיבל שם חדש. האחיות רכשו את חבילות הגניזה שלהן מסוחרים במצרים ובירושלים, יתכן מידי רש"א ורטהיימר. תודתי לר' בן אהוד, מנהל יחידת הגניזה שבאוסף קיימברידג', ששלח לי צילום איכותי.

9 יתכן שכוונתו למשנה סוף פרק הקודם (ח) שלא זכה לגמרא עליו בהלכות הרי"ף, כמו שבעה ההלכות הראשונות שבמשנה פרק ט.

10 המאמר נעתק מכאן לפי ר' פרחיה בראש הפרק, (הוצאת אופק תשמ"ח עמ' 165) במעט שינויי לשון.

11 כך גירסת הרי"ף, והרמב"ם בפירוש המשנה. וכן גירסת המחבר בהמשך.

12 כגירסת הר"ח לקמן פרק יט (משנה ג), ברי"ף גניזה שם. כך גירסת הרמב"ם בפירוש המשנה, כאן ולקמן פרק יט. ויש נוסחאות ברי"ף שם "בשלישי למילה", כלשון שברמב"ם משנה תורה היל' מילה (ב:ח).

13 השלמנו את המחוק ע"פ נוסח המחבר של המשנה, שהביא בהמשך. התיבות "ביום השלישי שחל להיות" חסרות במאמר המקביל בפי' ר' פרחיה.

14 כוונתו להסביר את מקומן של שבעת ההלכות הפותחות את פרקינו (משניות א-ד), למרות שדנות בנושאים שונים, כאשר המשותף ביניהם הוא "מניין" מרומז ההלכה במקרא. לדעתו דיו בהלכה החמישית בסדרה "מניין שמרחיצין", מהלכות שבת, להצדיק את הבאת כל הסדרה. והוא כפירוש רש"י בתחילת הפרק, וקרוב ללשונו בתחילת המאמר שם. וכדברי הר"ז פרנקל, דרכי המשנה עמ' 295-296. (כללי המשנה כלל לט). אלא שמקומה של הלכה זו – 'מרחיצין', לקמן בפרק יט. לכן הביא דעת ר' יוסף בן פלטי שסדרת הלכות מובאת בגלגול מההלכה האחרונה של הפרק הקודם. והוא כפירוש ר"ח, וכן בתוס' ור' יהונתן מלוניל בתחילת הפרק.

פלטוי זצק"ל¹⁵ אומ' כיון של[מד התנא שיע]ור הוצא[ת]
 [ה]חרס בפרק המוציא [מאסמכתא, ד]כת' ולא ימצא
 במכתתו חרס וכו'¹⁶ [...] תנא נמי בפרק
 [זה הש]תא אסמכתא דיל[פינ]ן מקראי¹⁷ ואע"פ
 ש[אי]נן מן הענין. וצריכין אנו לזכור עיקר זה
 לשאר [שה]ן פ' זו המשנה.¹⁸ דע [דזב]ה מטמאה
 במגע דכת' וכל הנוגע בה יטמא¹⁹, ויש לה נמי טומאת
 משכב ומושב דכת' וכל א[שר תשכ]ב עליו וכו' וכל
 אשר תשב עליו יטמא²⁰. ויש לה נמי טומאת מר[כב]
 כזב דילפינן [מ]ק[רא] ית[יר]א דכת' [ואם] על ה[מ]שכב²¹ וכו'

22T-S F3.138

א2

דמזדרע מהאי ערוגה כולה יש בה שלשים²³
 וששה טפחים אלא ט' טפחים בלבד, וכד עבד
 בה חמשה זירעונים מזדרע מינה י"ג טפח,
 ומשום הכי אמור רבנן²⁴ דליעבד בה חמ[שה] ..
 זירעונים דלא סגיא למעבד יתר מן הכין, כי
 [הכין] דליזדרע בה י"ג טפחים, וערוגה דמורבעא

15 ראה הקדמה.

16 ישעיה ל:יד, המובא בפי ר' מאיר בסוף הפרק הקודם, המוציא יין כזכר לדבר שהשיעור של חיוב במוציא חרס הוא לחתות בו את האור.

17 השווה לשון ר"ח: אגב דתנא אסמכתא מן קראי בסוף המוציא יין, לעניין שיעור חרס, אדכר נמי הני שית אסמכתא.

18 כאן תחילת מאמר על ההלכה הראשונה של שבעת הלכות בסדרת "מניין" שבתחילת פרק ט: מנין לעבודה זרה שהיא מטמאה במשא כנדה.

19 ויקרא טו:יט לגבי זבה.

20 שם:כ.

21 שם:כג. סיפרא שם (זבים סוף פרשה ד): משכב זה משכב אשר היא יושבת עליו זה המושב, כלי זה המרכב שנאמר בנגעו בו, ואיזה דבר חלק מגעו ממשאו הוי אומר זה המרכב.

22 פורסם בשיטת הקדמונים שבת א תשמ"ז קלז-קלח; שיטת קמאי מס' שבת תשס"ח, חלק ב דף אלף ר. אלא רבים הם טעיות ההעתקה והשמטות, ומעתה שזכינו לצילומים איכותיים, ראוי לקריאה מחדש.

23 לאחר חיסור של לפחות דף. השריד הבא מהחיבור הוא מתוך מאמר על ההלכה השלישי שבפרקיננו: מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעין בתוכה חמשה זרעונים ארבעה בארבע רוחות הערוגה ואחת באמצע, שנאמר (ישעיה סא) כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרעה תצמיח, לא נאמר אלא זרועיה.

24 פה ע"א.

כטבלא מרובעת²⁵ שדה באנפי נפשה מתחזיא,
 ולא מיערבא בהדי האיך דמיבראי, דכיון דגינה
 היא שכולה ערוגות וכולן מרובעות,
 אע"ג דריבוע דהאי עאייל להאי, הני ערוגות
 אחרות, כגון זו²⁶.
 מיתחזי כסוף
 שדהו ומותר
 לזרען בריבוע.
 ואע"ג דקרן הערוג[ג]ה
 האחת נכנסת לאמצע הערוג'
 המרובעת שבצדה. ואקשינן²⁷ והא קא מערבן
 בהדי זרעים של ערוגה זו. ומהדרי בנוגע²⁸ שו[רה]
 לכאן ושורה לכאן פ' הופך שער שלערוגה זו לצד

ב2

זורעים של ערוגה זו שבצדה הופך את השער שלהן
 לתוכה ונמצא שיש ביניהם הפרש ואינן מעורבין²⁹.
 מנין לפולטת שכבת זרע ביום
 השלישי שהיא
 טמאה וכו' תבין תחלה שדבר ידוע מן התורה
 ששכבת זרע אב מאב הטומאות, ומטמא
 אדם וכלים, דכת'³⁰ ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע
 וכו' וכת'³¹ וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו וכו',
 ומשיחתם פי האמה בכל שהוא משכבת זרע

25 פו ע"א.

26 כאן נותר מרובע פנויה בכתב היד, שהוא רוב רוחבו של 7 שורות. היה אמור להיות ציור כאן, כדוגמת זה שבפירוש המשנה לרמב"ם, כאן, ובפירוש ר' פרחיה. לעתים אנו מוצאים בכתבי יד שהציור מצוייר בריו אחר, שנדהה בקצב אחר מתוכן הכתיבה, אלא לפנינו אין זכר לציור שהיה. אלא יתכן מה שמצוי לא פחות בכתבי יד, שמעתיק מפנה מקום לגרפיקאי שצייר באופן מקצועי, וזה לא הגיע.

27 פה ע"ב.

28 נראה שמשובש ההעתיקה מהנוסח שבתלמוד כ"י אוקספורד 366: "כנוטע". בשאר עותקי התלמוד "בנוטה", וכן משמע ברמב"ם כלאים ד:י.

29 לתוכה... מעורבין – השורה האחרונה של המאמר מסומן למחיקה.

30 ויקרא טו:טז.

31 שם יז.

נטמא, שהרי יצא מגופו שכבת זרע, והוא שיהיה
 בן ט' שנים ויום אחד, שביאתו ביאה, אבל פחות
 מאלו השנים אין שכבת זרעו מטמאה, דכת' ואיש
 כי תצא וכו' פרט לקטן³², ובן תשע שנים ויום
 אחד רבינו אותו מן וא'ו שהיא באיש כי תצא
 ממנו וכו', הכי מוכח בסיפרא³³, אבל האשה דין
 שכבת זרע כדמה, מה דמה מטמא בפנים
 כבחוצ, דכת' ואשה³⁴ כי תהיה זבה דם יהיה זובה
 [ב]בשרה וכו' משמע שאע"פ שלא יצא ל[ח]וץ
 [...] כיון שהרגישה בבשרה טמאה היא והבא
 [ע]ליה אחר שהרגישה בכרת קאי, אף שכבת זרעה³⁵

T-S NS 329.488

א3

נמי מיטמא בפנים כבחוצ³⁶ וכי[ו]ן שהרגישה בעצמה
 שפלטה שכבת זרע אע"פ שלא יצא לחוץ לה טמאה
 בטומאת שכבת זרע וצריכה טבילה והערב
 שמש כדי ש[לא] תטמא א הטהרות שבבית כגון
 תר[ומ]ות ומעשרות ו[... ..] על [ת..]
 הקדש [אלא] שפ[ולט]ה אותה השכבת [זרע ..] דם
 שת[... ..] ו[אל..] כב[ר]יתא ש[... ..] וה
 ל[זרע ...] שי[טמא]ה כעדשה אבל אם נסרחה
 [...] א[שה] ³⁷ ואמרינן פלטה אותה א[... ..]
 [...] כלל אלא דינה כפולטת לחה או [רעג?]
 [...] ל[פינן] בסיפרא³⁸ ואמרינן נאמרה שכבת

32 רמב"ם שאר אבות הטומאה ה:ב, ע"פ נדה לב ע"ב.

33 זבים ראש פרק ו.

34 ויקרא טו:יט.

35 היינו שהיא פולטת, המחבר מיחס אליו כאילו שלה. לשון ייחודי.

36 כלשון רמב"ם שם ה:יא. ואע"פ שזו מסקנת הגמ' נדה מב ע"א, אליבא דרבנן פולטת טמאה מדין רואה ומטמא בפנים, לשון הדרשה: מה דמה מטמא בפנים.. אף שכ"ז וכו', מוכר רק מהרמב"ם.

37 ראה גמ' פו ע"ב אמר רב חסדא וכו'.

38 זבים פרק ו: "שכבת זרע, מה שכבת זרע האמור למטה כברייתה, אף כאן כברייתה פרט לשכבת זרע שנסרחה, מיכאן אמרו הפולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה דברי רבי אליעזר בן עזריה..." בפשוטו הלימוד מפולטת (למטה) לבגד. ואילו המחבר מביא דרשה הפוכה – מלמעלה (בגד) לפולטת. אלא

זרע ל[מטה ...] עונה על קרא דכת³⁹ ואשה
 אשר ישכב איש [וכו]⁴⁰ ונאמרה שכבת זרע למעלה
 פ' שהוא שנה על [קר]א דכת⁴¹ וכל בגד וכל עור
 אשר יהיה עליו שכבת זרע⁴² וכו' מה שכבת זרע
 האמורה באשה כברית[א] א[פ] שכבת זרע
 האמורה בבגד ובעור כברית[א] למיע[וטי] בנסרחה
 מיכאן אמרו הפולטת שכבת זרע ביום
 השלישי, פ' לתשמיש, שהיא טהורה, לדעת
 ר' אליעזר בן עזריה, ר' אליעזר המ[...]. בפרק⁴³ אם
 לא הביא כלי מערב שבת מביא[ו] בשבת וכו'

בב

ואמרי בגמ'⁴⁴ ב[פרקנו תנו רב]נן [פו]לטת שכתב זרע
 ביום השלישי שהיא ט[ה]ורה דברי ר' אליעזר בן [עז]ריה
 וקשיא אמתני דקאמרן בתחלתה מניין לפולטת
 שכתב זרע ביום השלישי שהיא טמאה אלמא
 הא [מ]תני אינה [כר'] אלעזר, וכשאמר[ה] המשנה
 בסיפה⁴⁵ [מניין] שמרחיצין את הקטן⁴⁶ ביום השלישי
 שחל להיות בשבת וכו'. ומצאנו [...] הוא סברא
 דר' אליעזר כדמפ' לקמאן ב[פר]ק ר' אליעזר⁴⁷ אומר
 אם לא הביא כלי וכו'⁴⁸, וקשיא לן [...] מתני דהא
 רישה לאן ר' אליעזר, דאילו ר' אליעזר היא הא

המסקנה "מכאן אמרו" כדברי המחבר כאן. ראה ראב"ד שם מקשה מפרקיננו.

39 ויקרא טו:יח.

40 המשך הפסוק: "אתה שְׁכַבְתָּ זָרַע וְרָחֲצוּ בַמֵּיִם וְטָמְאוּ עַד הָעֶרְבֹה."

41 סמוך לפניו – שם טו:יז.

42 "...וְכַפֵּס בַּמֵּיִם וְטָמְא עַד הָעֶרְבֹה."

43 כלומר בפרק ר' אליעזר – משנה לקמן ראש פרק יט.

44 פו ע"א

45 משמע שבסדר חלוקת המשנה שלפני המחבר ההלכה הרביעי והחמישי הם באותה משנה. ואכן כך גם
 ברמב"ם, ונראה שהמחבר רמז לכך בתחילת דבריו, ששניהם קשורים בעניין "שלשת ימים". וכן בנספח
 שבסוף החיבור.

46 כך גירסת הרמב"ם בפירוש המשנה. וכן בפירוש ר' פרחיה כאן.

47 משנה ראש פרק יט.

48 כנראה כוונתו לדברי ראב"ע שם משנה ג, מרחיצין וכו', הנעתק סתמא בהמשך פרקיננו, ללא ציון שמו.

טהורה כדמפרש בברייתא, וסיפא זיל כר' אליעזר
 שהרי סוף המשנה שאמר[י] מנין שמרחיצין וכו'
 [הו]א דעת ר' אליעזר, וקשיא לן [...] בגמ' 49 להאי
 מתני ב[...] [...] [...] למשנה לשני תנאים
 וסיפא [...] [...] ר' אליעזר[זר] [...] דילה לאו ר' אליעזר
 [...] [...] מתני אלא על דעת ר'
 [...] [...] מנין לפולטת שכבת זרע וכו'
 [...] [...] דהאי מתני לשני תנאין,
 אלא [...] [...] כולה [רי]שא וסיפא [ר']
 אליעזר ה[י]א [...] [...] כר' אליעזר דסב[ר] פולטת
 שכבת [זרע טהורה...] 50

ENA 2069.19

א4⁵¹

(וליל⁵²) ויום ששי ע[ד] לערב וזו היא עונה
 שלישית. וליל שבת עד לבקר, והיא עו[נה]
 [ר]ביעית והיא תשלום שני ימים שלמים
 [...] א שכת' 53 וקדשתם היום ומחר, משמע
 [ש]ני ימים כד[י] שיהיו נכונים למחרת השבת
 שהוא יום השלישי להפרשתם מנשותיהן
 [וי]שמעו עשר הדברות בעונה החמישית
 [...] היא מקצת יום שלישי, והינו דכת' 54 כי
 ב[יו]ם השלישי ירד יי לעיני כל העם על הר סיני,

49 התירוצ' שבגמרא (פו ע"א): מאן דלא מוקי כתנאי, תנא רישא טהורה, ומוקי לה לכולה כרבי אלעזר בן עזריה, ומאן דמוקים כתנאי רישא רבנן, וסיפא כרבי אלעזר בן עזריה.

50 במקביל בפירוש ר' פרחיה (פו ע"א ד"ה מנין לפולטת) ועל גירסא זו תהיה ראש משנה זו רבנן וסופה ר' אליעזר דאמ' מנין שמרחיצין את הקטן וכו'. ולמסקנה שם "וסלקא דשמעתא כר' יוחנן דגריס למתני' כר' אליעזר כדפרש'".

51 מהמשך המאמר על מניין לפולטת שכבת זרע. אלא נראה שחסר לפחות דף לפניו. מאמר על רקע האסמכתא שבמשנה, מהכתוב "היו נכונים לשלשת ימים", ועל רקע הברייתות והגמ' עליו, דף פו, דעות ר' ישמעאל ור' עקיבא שמטמא עד ד-ו עונות, והברייתא בנושא מניין ימי הפרישה לקראת מעמד הר סיני. נמצא מאמר מקביל בר"ח, ובפ"י ר' פרחיה (מהד' אופק תשמ"ח, עמ' 173-174).

52 מסומן למחיקה, כנראה נעתק בטעות מחמת דילוג למשפט הבא.

53 שמות יט:י.

54 שמות יט:יא.

הרי למדנו שלא הזהירים הכת' לפרש מנשותיהן
קודם יום מעמד הר סיני בשני ימים, אלא
כדי שאם יתכן לאשה ששמשה קודם שהזהיר[רם]
שתפלוט שכבת זרע שבמיעיה ביום
השלישי להפרשתה מבעלה, שתהיה
טהורה ולא תטמא משום שכבת זרע כלל,
וזה הוא סברא דר' אליעזר בן עזריה, דסבר
שפולטת שכבת זרע ביום השלישי תהיה
טהורה, וזה שיכולתי לברר בענין זה בדרך
קצרה, ולא האר[כנו] בשיקלא דגמרא כדי
שיהיה קרוב לדעת הקורא בהלכות הרב ז"ל,
עיי' בדף שהיא [ס]וף הפרק שיש בה הדרשון⁵⁵ ת"ל.

ב.4.

מתני'⁵⁶ מניין שמרחיצין את הקטן וכו'⁵⁷
פ' לפי שיום שלישי למילה הוא קש[ה]
לני[מ]ן ל מכל הימים⁵⁸ התירו לו מפני סכנ[ת]
[נ]פש[ו]ת לרחוץ, ואפי' במים שהוחמו בש[בת]
כדתנן⁵⁹ מחימין לחולה בין להשקו[תו]
בין להברותו, שאין לך דבר שעומד במקום
הסכנה. מניין שקושרין⁶⁰ אמרי בגמ'⁶¹
כשנים, כשני מיבעי ליה למימר⁶², אמ' ר' יצ[ח]ק
אמ' להם הקב"ה לישראל אם יהיו חטאיכם

55 הכוונה למאמר הנספח לסוף החיבור בענין דרשת ההוא גלילאה (פח ע"א בגמ').

56 הציון למשנה חדשה, משמע שבחלוקת המשניות שלפני המחבר, ההלכה הזאת, החמישית, במשנה אחרת מההלכה שלפניה, הרביעית. בפירוש המשנה לרמב"ם הלכות ד-ו (פולטת, מרחיצין וקושרין) שלשתן באותה משנה.

57 נוסח המשנה כברמב"ם ראה לעיל בהקדמת המחבר לחיבור.

58 כבפיהמ"ש להרמב"ם כאן, ולשיטתו (הל' מילה ב:ח) שהתירו דוקא בשלישי כיום המילה. משמע לא בשני.

59 ברייתא מובאת ביומא פד ע"ב.

60 אין ציון למשנה חדשה, ויתכן שבחלוקת המשניות שלפני המחבר ההלכה הזאת, השישית, נמצאת באותה משנה עם החמישית – 'מרחיצין'.

61 פט ע"ב.

62 'למימר' אינו בנוסחאות בגמ' שלפנינו. וגם לא במקביל בפירוש ר' פרחיה.

כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי
בראשית ועד עכשיו, כשלג ילבינו⁶³.
מתני' המוציא עצים כדי לבשל וכו'
אמרי בגמ'⁶⁴ והא תניא חדא זימנא⁶⁵
קנה כדי לעשות קלמוס ואם היה עבה או
מ[ר]וסס כדי לבשל ביצה קלה, ומה לי עוד
למיתנייה, ומהדר תלמודא ואמ' מה הוא דתימא
התם בקנה עבה או [מ]רוסס הוא דלא חאזי
עוד למידי אחריני אלא להסקה בלבד, אבל
עצים היתי אחמו[...]⁶⁶ הרי ראוי הוא
לעשות ממנו חף לפותחת ובלש ישמע'⁶⁷

⁶⁸T-S F3.129

א5

⁶⁹פיס' זרע קישואין

פ' שיעורין הללו [דברין] הכל הן, ואין בהן
שום חלוקה⁷⁰, אלא מוציא מזרע קישואין
שנים. וכן מן הפול המצרי⁷¹ שנים
חייב. ורבינו יהוסף בן פלטוי זצק"ל
מפרש פול מצרי אלוביה⁷² והי אלתי תסמי

63 הפירוש מראש העמוד – "מתני'", עד כאן נעתק בפירוש ר' פרחיה.

64 פט ע"ב.

65 משנה לעיל ח:ה. כדרך המפרשים הקדמונים, המחבר הוסיף כמה מילות הסבר ללשון התלמוד.

66 ראה בגליון של פי' ר' פרחיה, עמ' 163 הערה 45.

67 ובלשון ישמעאל. ראה פיהמ"ש להרמב"ם לעיל פרק ח מ"ו ד"ה חף, פירש: צ'רס מן אצ'רס מפתאח אלעוד (שן משיני מפתח העץ).

68 יצא לאור ע"י ר"א שושנה, כנספח ל'פירוש ר' פרחיה בן נסים', הוצ' אופק, תשמ"ח. עמ' 321-323. בגליון פירוש בכתיבת טיוטה. לכאורה אינו קשור לכתיבה העיקרית של הדף. על פי המחיקות שם נראה שהגליון אוטוגרף. שיטת הקדמונים שבת א תשמ"ז קלח-קלט.

69 שייך למשנה האחרונה שבפרק. השורה הראשונה היא כותרת בכתיבה אחרת מכל יתר כתב היד, המציין את מקום את המאמר סביב משנה ז' "המוציא זרע קישואין". הרמז "פיס'[קא]" מצוי בין מעתיקי הרי"ף, כסימן לחלוקת הפרק למשניות.

70 בניגוד להלכה הסמוכה לפניו, זרעוני גינה, בו חלק ר' יהודה בן בתירה על תנא קמא.

71 כנוסח המשנה שבר"ח, בין עדי הנוסח של הרי"ף והרמב"ם משתנה מ"המצרי" ל"מצרי" כבסמוך בשם ר' יוסף בן פלטוי.

72 במקביל בפירוש ר' פרחיה – "לוביה". כאן נוסף "אל" הידיעה.

פי מכאן א[כר] שעועית⁷³. וכל אלו נמי
 הן דברי ת"ק שההלכה כדבריו. חגב חי
 כל שהוא פ' ואפי' היה אות[ו]ן החגב קטן ביותר.
 אמ' רב יהודה אמ' רב לעולם נודהיר
 אניש וכו'⁷⁴. כלומ' יזהר אדם בעצמו שלא
 יאכל אלו התולעי עם פירותיהן, שהרי
 הן ממיטין. ואומרין הראשונים ז"ל
 כי כל התולעין הנולדין ממינין אלו יקרא
 כל תולעת מין באותו השם⁷⁵, שהתולעין
 הנולדין מן הספרין יקרא שמם מקק, ותולעין
 הנולדין מן בגדי המשי שבלו יקראו תכך,
 והתולעין הנולדין מן הענבים יקראו אילא⁷⁶,
 והתולעין הנולדין מן התאנים יקראו פח⁷⁷,
 והתולעין הנולדין מן הרמונים יקראו חח⁷⁸,
 וכולהו סכנתא, וצריך אדם להזהר שלא יסתכן במ.
 סליק פירקא⁷⁹

ב5

וראיתי לזכור פ' זה הדרש[ה] הכתוב בגמ'⁸⁰ להשלים
 בו הפרק⁸¹, שראיתי [בן] פ' לרב הגדול בישראל הרב רבינו
 אברהם בר הרב הגדול רבינו משה בעל החיבור[ר]

73 בערבית יהודית. תרגומו – ... והוא הנקרא במקום אחר שעועית. כפירוש הרמב"ם כלאים א:א ד"ה
 שעועית. השווה פי' ר' פרחיה בגמ' שם.

74 המשכו: [ממקק דסיפרי] (נוסח הרי"ף, יש ספרי רי"ף שגורסים "סיפרי". נוסח ר"ח "סופרים").
 דיבור המתחיל כאן הוא מלשון הרי"ף, ואינו בגמרא בכל הנוסחאות שהגיעו אלינו.

75 דומה לפירוש ר' פרחיה כאן (הוצאת אופק, עמ' 176), ללא ציון המקור. קרוב לפירוש רש"י צ ע"א ד"ה
 מקק. המשך הפירוש קרוב ללשון ר"ח.

76 כבר"ח: אלא. נוסחאות הרי"ף: איילא; אילי.

77 כך גם בר"ח, ובכתבי היד של הרי"ף.

78 כך גם בר"ח, ובכתבי היד של הרי"ף.

79 כתוב בכתובה אחרת מהתוכן, כמו הכתיבה שבכותרת שנוספה בראש העמוד.

80 הראשונים אינם מצינים גמרא בלשון "כתוב", ואכן להלן המחבר מציג את לשון התלמוד "אמרי' בגמ'",
 כרגיל בשפת הראשונים. ויש מקום לומר שהמחבר העתיק את המאמר הפירוש ממה שמצא כתוב סביב
 עותק הגמרא שלפניו.

81 נספח לאחר שסיים פירוש המשנה והגמרא שבריי"ף, ראה לנכון להוסיף פירוש שמצא לגמרא לפרקיננו
 שאינו בריי"ף. ומכאן שהמחבר כותב ללומדי הרי"ף שהתלמוד לפרקיננו אינו פתוח לפנייהם.

מנוחתו כבוד⁸². אמרי' בגמ'⁸³ דרש ההוא גלילאה, פ' אדם אחד מן הגליל בא ודרש, בריך רחמנא דיהב לן אוריין תליתאי, פ' שהרי נצטוו במצרים על קרבן פסח והוא צווי ראשון, וצ[ו]וי שני היה לישר' במרה כדאמור רבנן⁸⁴ שבת ודינין במרה אפקוד. ולא נצטוו צואה שלישית אלא במעמד הר סיני. ופירוש יפה הוא זה עד מאד, שהרי ראיתי מי שמפרש⁸⁵ אוריין תליתאי שהוא עונה על התורה והנביאים והכתובים. ואינו כן. שאין לנו תורה אלא על ידי משה רבינו בלבד. בירחא תליתאי שהוא סיון, שהוא שלישי לצאתם ממצרים. על יד תליתאי זה הוא משה ע"ה שהוא נולד שלישי לאהרן, שהרי נולדה מרים ואהרן ואחר כך נולד משה עליו השלום, שלישי להן⁸⁶. לעם תליתאי⁸⁷ לבני אברהם יצחק ויעקוב. וראוי לכתוב זה אחר משנת מנין לפולטת וכו'⁸⁸ אצל מתני' מנין שמרחצין וג'⁸⁹.

82 ברכת המתים ע"פ ישעיהו יא:י. פעמים בפירוש ראב"ע לתורה, מזכיר בברכה זו את ר' יהודה הלוי.

83 שבת פח ע"א

84 סנהדרין נו ע"ב.

85 רש"י שם.

86 כפירוש רש"י.

87 סדר המאמר: ירחא, על יד, לעם. ככתלמוד כ"י וטיקן 108. שלא ככפי' ר"ח. ושאר עדי הנוסח: על יד, לעם, בירח.

88 כלומר אם היה הלכות הרי"ף לתחילת הפרק, היה מקום להזכיר את הדרש של ההוא גלילאה בהקשר להלכה זו, כיון שבגמרא כאן מובא בהקשר לעניינו – תוך דיון על סדר הזמנים של מעמד הר סיני, בעקבות המקרא המובא במשנה "היו נכונים לשלשת ימים".

89 השורה האחרונה נוסף בכתיבה אחרת, כמו בכותרת הצד הראשון של הדף.